

Fülöp Tiffany – Muzs Krisztina

Gondolatok a 2019-es Networkshop konferenciakötetről

A 2019-ben – immár 28. alkalommal – megrendezett Networkshop konferenciát április 23. és 26. között tartották Győrben, a Széchenyi István Egyetemen. A felsőoktatás, a köznevelés és a kutatás egyik legrangosabb hazai számítógéphálózati és alkalmazási informatikai konferenciája az Nemzeti Információs Infrastruktúra Fejlesztési (NIIF) Program keretében, a Hungarnet Egyesület és a Digitális Jólét Program együttműködésében és számos szponzor közös szervezésében került megrendezésre.

A konferenciaelőadások cikkesített, tudományos apparátussal kiegészített változatait magában foglaló lektorált konferenciakötet a 2018-as évhez hasonlóan 2019-ben is kizárólag elektronikus formában került megjelentetésre. Ez a döntés is jól példázza azt az új közeget, amihez ma a tartalomszolgáltató intézményeknek – láthatóan egyre sikeresebben – alkalmazkodniuk kell. Ennek köszönhető az is, hogy a tanulmánykötet jelenleg az MTA Könyvtár és Információs Központ (KIK) Open Conference Systems (OCC) rendszerében, valamint az MTA KIK REAL repozitóriumában online és szabadon hozzáférhető formában áll rendelkezésünkre.

Míg az előző évi kiadvány mindössze 14 tanulmányt közölt, addig a most megjelent konferenciakötet 24 cikket tartalmaz. A növekvő számú vállalkozó szellemű előadónak köszönhetően a korábbinál szélesebb körű rálátást kapnak az olvasók arra, hogy mi foglalkoztatja a könyvtár- és információtudományt és határterületeit a 2010-es évek legvégén.

A kötet tartalma három részre oszlik. Az első fejezet a *Smart technológiák, AI, IOT*; a második és egyben legnagyobb a *Tartalomszolgáltatások: könyvtárak, levéltárak*.

ruk, múzeumok; végül a harmadik a *Köznevelés, felsőoktatás, elektronikus tanulási környezetek* címet viseli.

A tanulmánykötet felosztását tekintve azt láthatjuk, hogy a tartalomszolgáltatás témája nagyobb arányban képviselteti magát, azon belül is hangsúlyosak az online hozzáférésű, gyakran ingyenes tartalmak, melyek a mai globalizálódó világ trendjeit megfigyelve létfontosságúak az intézmények életében, jövőbeli irányvonalaik kijelölésében.

Ennek az egyik alapköve az Open Access, azaz a nyílt hozzáférésű publikálás, ami olyan mértékben elterjedt a tudományos életben, hogy a könyvtáros munkafolyamatokat is teljesen átszövi. Így nem meglepő, hogy a konferencián több előadás is elhangzott a témával kapcsolatban.

Ehhez kapcsolódik Sütő Péter (MTA KIK EISZ Titkárság) *Az elektronikus szakirodalmi információforrások hazai lelőhelyadatbázisa, a COMPASS* című tanulmánya, amiben a COMPASS adatbázis fejlesztéseit mutatja be. Magyarországon is jól érzékelhető trend, hogy a felsőoktatási- és kutatóintézetek egyre inkább elektronikus formában szerzik be és szolgáltatják tudományos forrásaikat. A rendelkezésre álló terjedelmes mennyiségű online tartalom áttekinthetősége és hatékony felhasználása mindenki közös érdeke.

Ennek folyománya az elektronikus tudományos források konzorciumi szintű beszerzését végző Elektronikus Információsztudomány (EISZ) által működtetett COMPASS adatbázis továbbfejlesztésének célja, hogy lelőhely-adatbázissal segítsék a tudományos közösség boldogulását. Ehhez kibővítették a már működő COMPASS keresési lehetőségeit, így már nemcsak településre és intézményre, hanem címre és DOI-azonosítóra is kereshetnek a felhasználók. Sőt, a találati lista tartalmazza az Open Access cikkek teljes szövegű eléréséhez vezető linkeket is.

A használati statisztikák azt mutatják, hogy ez a fejlesztés találkozott a felhasználói igényekkel, és a COMPASS fontos kiindulási pont a könyvtárosok és a kutatók munkájában.

Hoczopán Szabolcs és szerzőtársai (SZTE Klebelsberg Könyvtár) *Open Access pályázati rendszer technikai megvalósítása és a szerzők támogatása a Szegedi Tudományegyetemen* című tanulmányukban betekintést engednek a Szegedi Tudományegyetem Open Access stratégiájába és az ehhez kapcsolódó munkafolyamatokba. A Szegedi Tudományegyetem támogatja az Open Access publikálást, ami nagyban hozzájárul az egyetem eredményeinek láthatóvá és mérhetővé tételéhez. A támogatási rendszer kialakításával az volt a cél, hogy az egyetem segítse a kutatók tudományos munkásságát a színvonalas Open Access folyóirat kiválasztásában, a pályázat eredményeinek tudományometriai értékelésében és utánkövetésében, valamint a publikálás anyagi feltételeinek előteremtésében.

Az Open Access munkacsoport tagjai az SZTE Klebelsberg Könyvtár munkatársai, így a könyvtárban központosul a publikációk megjelentetésével kapcsolatos ügyintézés. A feladatok ellátásához szükség volt egy saját fejlesztésű online

adminisztrációs rendszerre, amely összeköti a résztvevőket, végigköveti a munkafolyamatokat, és együtt tárol minden adatot.

Érdekes jelenség áll a középpontjában annak a tanulmánynak, amely az úgynevezett ragadozó vagy parazita kiadványokról ír, melyeket minden pozitív hozadéka mellett az Open Access publikálás egyre szélesebb körű elterjedése hozott magával. Az ezeket megjelentető kiadók minden szakmaiságot nélkülöző, profitorientált vállalkozások, amelyek tudományos kiadókként tüntetik fel magukat, és gyors publikálási lehetőséget kínálnak a kutatóknak, persze borsos költségek ellenében.

Rámenősen, olykor erőszakosan bombázzák ajánlataikkal a publikálási kényszer alatt dolgozó kutatókat, akiknek a tudományos előmeneteléhez elengedhetetlen felmutatniuk bizonyos számú publikációt. Azonban, ha egy folyóiratról bebizonyosodik, hogy parazita tevékenységet folytat, akkor az ott megjelent cikkeket kizárják a szerzők tudományos munkásságából, és annak a lehetőségétől is elesnek, hogy egy valóban szakmai értékekkel bíró lapban publikálják munkájukat.

Juhász Attila és Szabó Dóra (DE Egyetemi és Nemzeti Könyvtár) *Parazita folyóiratok, a tudományos világ élősködői* című tanulmányukban a folyamatban lévő kutatásukat ismertetik. Elektronikus felmérésükben, melyet egy Google-kérdőív segítségével készítettek, többek között arra kíváncsiak, hogy a hazai felsőoktatásban dolgozó oktatók nyitottak-e az Open Access publikálásra, és ha igen, tapasztalták-e, hogy ennek köszönhetően megnőtt az idézettségük? Rákérdeznek arra is, hogy a válaszolók kaptak-e már felkérést parazita folyóiratoktól, illetve tisztában vannak-e ezeknek a kiadóknak a módszereivel, felismerik-e a jellemző tulajdonságaikat? Továbbá mennyire tartják károsnak a tudományos világra az ilyesfajta kiadók működését? Esetleg önszántukból publikáltak-e már ragadozó folyóiratban?

A Networkshop konferencia idején ezek még nyitott kérdések voltak, ötszázán töltötték ki a kérdőívet és a kutatók bíztak benne, hogy elérik a reprezentatív mintát. Ők a maguk részéről a paraziták elleni egységes fellépésben látják a megoldást, és erre a véleményre számítanak a válaszadók többségétől is.

Lencsés Ákos (MTA KIK EISZ Titkárság) *A nyílt hozzáférés kérdése a hivatalos statisztikában* című tanulmányában a 2017-ben folytatott felmérésének eredményeit ismerteti. A felmérés a nyílt hozzáférés kérdéskörét járja körül a hivatalos statisztikai évkönyvek és folyóiratok megjelenéséhez kapcsolódóan.

Az adatokat a kiválasztott európai országok nemzeti statisztikai hivatalának honlapjáról, illetve a Digistat adatbázisból gyűjtötte. Általánosságban az a kép látszik kirajzolódni, hogy a statisztikai hivatalok elkötelezettek a nyílt hozzáférés mellett, habár sok helyen a nyomtatott kiadványokat sem szüntették meg. Az észak-európai országok, valamint a holland és belga statisztikai hivatal alapjaiban strukturálta át az adatszolgáltatást, amely online adatbázisokon keresztül történik.

Noha többségben vannak a nyílt hozzáférést biztosító intézmények, szükség-szerű lenne egy nemzetközi szinten egységes és egyértelmű irányvonal kijelölése a statisztikai kiadványok közzétételében.

A könyvtárakon, mint egységeken túlmutató együttműködés gondolatköre folyamatosan a fejlesztések kérdései között található az információszoftártató intézményeknél. Ehhez két tanulmány is kapcsolódik a kötetben. Lendvay Miklós (OSZK) a flexibilisen paraméterezhető katalogizáló felületről, a Nemzeti Névtérről (jelenleg a személy-, testületi- és geonévtér valósult meg) és az integrált szövegkereső modulról írt az Országos Könyvtári Platform kialakítása kapcsán. Németh Tibortól (Kemenesaljai Művelődési Központ és Könyvtár) pedig a Magyar Életrajzi Kalauz (reprezentatív nemzeti digitális névkataszter) adattárának kialakításáról, fejlesztéséről és jövőjéről olvashatunk.

Új szoftvereket ismerhetünk meg Bobák Barbara és Gábori Kovács József (MTA BTK Irodalomtudományi Intézet) cikkéből, amely a kézírással készült dokumentumok digitalizálására alkalmas technológiát (HTR – Handwritten Text Recognition) és egy erre épülő online szolgáltatást, a Transkribust, valamint annak működését mutatja be. Holl András és Bilicsi Erika (MTA KIK) az Open Journal Systemsnek (amely egy nyílt forráskódú publikációs platform, mely folyóirat-szerkesztőségi/folyóiratmenedzsment működést és adminisztrációt is biztosít) és társrendszereinek, a Public Knowledge Projekt (PKP) platformjainak mibenlétét ismerteti az olvasó számára. Kiemel eközben olyan – könyvtáros oldalról is – lényeges szempontokat, mint a rendszer által biztosított adatbázisok közötti átjárhatóság és az ehhez elvárt adatok formátumának megfelelő használata. Míg a Kovács Béla Lóránt által jegyzett *Egészségügyi informatikai adatbázisban való szöveges keresés mesterséges intelligenciával támogatott szemantikus keresővel* című tanulmányban egy olyan fejlesztésről lehet olvasni, amely az orvosi szövegekben történő keresés során pontosabb találati listát biztosít, amihez különböző méréseket hoz példának.

Az EPrints és Omeka szoftverek fejlesztései kapcsán két tanulmányt (mindkettő SZTE Klebelsberg Könyvtár) olvashat az érdeklődő olvasó. A Nagy Dóra és Nagy Gyula által közösen írt *Haladó funkciók és innovatív fejlesztések az EPrints és Omeka szoftverek körében*, valamint a Sándor Ákossal kiegészült előbbi szerzőpáros által jegyzett *Tömeges adatkonverzió és rugalmas export-import lehetőségek az EPrints, OJS és Omeka szoftverek körében* című tanulmányok két szoftver magasabb, gyakorlot-tabb szintű alkalmazását mutatják be. Az EPrints repozitóriumkezelő rendszer rendelkezik egy ritkábban telepített statisztikai bővítménnyel, ami számtalan adat kinyerésére alkalmas, megkönnyítve ezzel például a jelentések elkészítését. Az Omeka pedig egy nyílt forráskódú, kép- és médiaarchívum kialakítására alkalmas program, aminek a kezelőfelülete a ma elterjedt tartalomkezelő rendszerekhez hasonlít és Dublin Core metaadat-struktúrát használ. Jól dokumentált, az igényekhez megfelelően alakítható rendszerről van szó, amelyen belül a képek

megjelenítésén túl akár térképen is ábrázolhatjuk azok helyét és virtuális kiállításokat is létre tudunk hozni. A hatalmas rekordmennyiségek miatt – amelyeket érdemes lenne mozgatni a különböző rendszerek között – eltérő gyakorlatok kerültek kialakításra a folyamatok megkönnyítése érdekében. Így végigkövethetjük a repozitóriumba történő adatbetöltés, az OJS (Open Journal Systems, folyóirat-szerkesztőségi/folyóiratmenedzsment keretrendszer) és a repozitórium közötti adatcsere, az Omeka rendszerbe történő betöltés és a MARC és EPrints közötti konvertálások folyamatát is.

A Primo egy felhő alapú *discovery and delivery* rendszer, ami különböző intelligens keresési technikák segítségével speciális feltáró és publikáló lehetőséget biztosít. Haász Antal (MTA KIK) cikkében az erre a rendszerre történő átállással kapcsolatos tapasztalatokról olvashatunk. Láthatjuk a nyitóoldal konfigurálásának folyamatát, a könyvtár teljes gyűjteményének (elektronikus és hagyományos) keresésének és adatmegjelenítésének fejlesztését, valamint a raktári kikérés megvalósítását is.

Mindezeken túl a tanulmányokban előkerülnek olyan határterületi témák, mint a virtuális tér és a kollaboratív robotos szerelés, az IKT-technológiák és az informatikai gondolkodás szerepe vagy a felhasználói viselkedésből eredő technikai sebezhetőség, de olvashat az érdeklődő olvasó további hagyományosabbnak számító részterületekről is, lásd bibliográfiai és könyvtártudományi terminológiák, e-learning rendszerek, a múzeumok digitalizációs lehetőségei vagy akár a GDPR helye a köznevelési intézményekben.

A következő, 2020-as Networkshop konferencia házigazdája a Pécsi Tudományegyetem lesz, és várhatóan ősszel kerül megrendezésre. Reményeink szerint a konferencia előadásanyagából születő leendő konferenciakötet is olyan gazdag tartalommal lát majd napvilágot, mint a tavalyi.

Networkshop 2019 : konferenciakiadvány / szerk. Tick József, Kokas Károly, Holl András, Budapest : Hungarnet Egyesület : MTA Könyvtár és Információs Központ, 2019. – 197. p. : ill.

A dokumentum az alábbi linkeken érhető el: <http://ocs.mtak.hu/> ; <http://real.mtak.hu/104936/>

